

QUY TRÌNH TUYỂN CHỌN VẬN ĐỘNG VIÊN TRẺ GIAI ĐOẠN BAN ĐẦU

RECRUITMENT PROCESS FOR YOUNG ATHLETES IN THE INITIAL STAGE

ThS. Ngô Thị Nhân - Trường Đại học sư phạm Hà Nội 2

Tóm tắt: Bài báo cung cấp cho bạn đọc những thông tin cơ bản về Quy trình tuyển chọn vận động viên trẻ giai đoạn ban đầu gồm có 3 giai đoạn cơ bản. Nhiệm vụ giai đoạn 1 là: Tuyển chọn sơ bộ nhi đồng, thiếu niên vào trường, lớp hoặc câu lạc bộ thể thao; nhiệm vụ giai đoạn 2 là: Kiểm tra kỹ càng các em đã được chọn sơ bộ xem có đáp ứng được với những đòi hỏi của môn thể thao dự định. Ghi nhận các em được chọn vào trường thể thao; nhiệm vụ giai đoạn 3 là: Nghiên cứu một cách hệ thống nhiều năm từng vận động viên với mục đích xác định lần cuối môn thể thao chuyên môn hóa cho từng vận động viên (giai đoạn định hướng thể thao).

Từ khóa: Quy trình tuyển chọn; vận động viên trẻ; giai đoạn ban đầu; chuyên môn hóa.

Abstract: The article provides readers with basic information about the initial stage of selecting young athletes, including 3 basic stages. Phase 1 tasks are: Preliminary selection of children and teenagers into schools, classes or sports clubs; The second phase's task is: Carefully check the pre-selected students to see if they meet the requirements of the intended sport. Recognition of children selected for sports school; Phase 3 tasks are; Systematic study over many years of each athlete with the aim of final determining the sport of specialization for each athlete (sports orientation phase).

Keywords: Recruitment process; young athletes; initial stage; specialization.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Để có được các vận động viên thể thao tài năng phải tiến hành quá trình tuyển chọn vận động viên trong hệ thống đào tạo vận động viên một cách nghiêm ngặt, chặt chẽ và khoa học. Tuyển chọn là tìm và chọn những cá nhân đáp ứng được tốt nhất với những yêu cầu của một loại hình hoạt động nhất định (của một môn thể thao). Tuyển chọn thể thao là một quá trình dự báo, quá trình nghiên cứu khoa học, được tiến hành một cách tổng hợp. Quá trình này nhằm tìm kiếm tài năng thể thao thông qua sự phức tạp nhiều thành phần của tài năng nói chung và tài năng thể thao nói riêng; Tuyển chọn thể thao còn là khâu đầu tiên của quá trình huấn luyện, đào tạo vận động viên hoàn chỉnh. Tài năng thể thao phải được phát hiện và bồi dưỡng từ lứa

tuổi thiếu niên, nhi đồng. Để phát hiện tài năng thể thao thông thường người ta dựa vào khoa học tuyển chọn, vào quan sát thi đấu và kinh nghiệm của huấn luyện viên.

2. QUY TRÌNH TUYỂN CHỌN VẬN ĐỘNG VIÊN TRẺ GIAI ĐOẠN BAN ĐẦU

Xuất phát từ những quan niệm trên, việc lựa chọn những tiêu chuẩn và những phương pháp tuyển chọn trong các giai đoạn khác nhau của hệ thống tuyển chọn cần phải dựa trên cơ sở phân tích cấu trúc của những thành tích thể thao. Quy trình tuyển chọn vận động viên trẻ có năng khiếu giữ vai trò quan trọng trong quá trình đào tạo vận động viên. Quá trình tuyển chọn vận động viên trẻ vào trường hay Câu lạc bộ thể thao giai đoạn ban đầu thường chia thành 3 giai đoạn chủ yếu sau (bảng 1):

Bảng 1. Quy trình tuyển chọn vào trường năng khiếu thể thao

Lý luận Giáo dục thể chất và Thể thao trường học

TT	Giai đoạn tuyển chọn	Những nhiệm vụ của từng giai đoạn tuyển chọn	Những phương pháp tuyển chọn cơ bản
1	I	Tuyển chọn sơ bộ nhi đồng, thiếu niên vào trường, lớp hoặc câu lạc bộ thể thao.	1. Quan sát sự phạm 2. Thử nghiệm kiểm tra (test) 3. Quan sát thi đấu các môn TT 4. Nghiên cứu xã hội học 5. Kiểm tra y học
2	II	Kiểm tra kỹ càng các em đã được chọn sơ bộ xem có đáp ứng được với những đòi hỏi của môn thể thao dự định. Ghi nhận các em được chọn vào trường thể thao.	1. Quan sát sự phạm 2. Thử nghiệm kiểm tra (test) 3. Thi đấu và trò chơi kiểm tra 4. Nghiên cứu tâm lý 5. Nghiên cứu y sinh học
3	III	Nghiên cứu một cách hệ thống nhiều năm từng VĐV với mục đích xác định lần cuối môn thể thao chuyên môn hóa cho từng VĐV (giai đoạn định hướng thể thao)	1. Quan sát sự phạm 2. Thử nghiệm kiểm tra 3. Thi đấu và trò chơi kiểm tra 4. Nghiên cứu tâm lý 5. Nghiên cứu y sinh học

Nhiệm vụ cơ bản của giai đoạn I là lôi cuốn nhi đồng, thiếu niên có năng khiếu thể thao tham gia tập luyện theo hướng dẫn của huấn luyện viên; kiểm tra sơ bộ và tổ chức tập luyện bước đầu. Những tiêu chuẩn ban đầu để tuyển chọn các em vào tập ở phần lớn các môn thể thao là chiều cao, cân nặng, đặc điểm thể hình. Sự quan sát của huấn luyện viên và giáo viên thể dục thể thao qua các buổi tập luyện trong Câu lạc bộ, các giờ thể dục thể thao nội, ngoại khóa ở trường, các cuộc kiểm tra thi đấu ở nhiều cấp khác nhau có vai trò đặc biệt quan trọng trong giai đoạn tuyển chọn ban đầu. Thực tiễn thể thao chứng tỏ giai đoạn tuyển chọn ban đầu không thể phát hiện được mẫu người lý tưởng với những đặc điểm hình thái, chức phận và phẩm chất tâm lý cần thiết để chuyên môn hóa một môn thể thao xác định trong tương lai, bởi vì sự phát triển sinh học của từng cá thể còn có nhiều biến đổi trong quá trình sống và tương tác với môi trường. Cho nên những số liệu thu thập trong giai đoạn tuyển chọn ban đầu chỉ có giá trị tham khảo trong định hướng mà thôi. Tất cả nhi đồng và thiếu niên được tuyển chọn ban đầu cần phải kiểm tra y học và không có bệnh tật. Cần lưu ý

đến điều kiện đi lại để tập luyện của các em, thái độ của cha mẹ đối với tập luyện thể thao, kết quả học tập trong trường phổ thông. Cuối giai đoạn I, cần tổ chức thi đấu kiểm tra theo các môn thể thao, thường vào cuối năm hoặc sau khi tập huấn hè. Để phát hiện được chuẩn xác hơn những tiềm năng của các em nên lấy số liệu ban đầu và xem xét nhịp độ phát triển của các chỉ số đó. Các buổi kiểm tra tuyển chọn ban đầu không phải chỉ nhằm xem cách biết thực hiện bài tập, mà chủ yếu là phát hiện năng lực giải quyết các nhiệm vụ vận động trong tương lai, tìm hiểu năng lực sáng tạo và biết xử lý các tình huống vận động. Kiểm tra một lần chỉ nói lên hiện trạng, chứ không xác định được tiềm năng có triển vọng trong tương lai. Thành tích thể thao tiềm ẩn của VĐV tùy thuộc không những mức độ phát triển ban đầu của các tố chất vận động, mà còn phụ thuộc vào nhịp độ phát triển các tố chất ấy trong quá trình tập luyện chuyên môn. Sự phát triển thể chất của các em được đánh giá qua các chỉ số như: chiều cao, cân nặng, tỷ lệ thân thể, hình dạng cột sống và lồng ngực, cấu tạo hông, chân, kích thước bàn chân và năng lực vận động (bảng 2).

Bảng 2. Bài tập kiểm tra đánh giá mức độ phát triển các tố chất vận động của trẻ em

Lý luận Giáo dục thể chất và Thể thao trường học

TT	Bài tập kiểm tra	Tiêu chuẩn			
		9 tuổi		10 tuổi	
		Gái	Trai	Gái	Trai
1	Chạy 20m tốc độ cao (s)	3.5	3.3	3.3	3.1
2	Chạy 60m xuất phát cao (s)	9.6	9.3	9.2	9.0
3	Bật xa tại chỗ (cm)	155	160	165	170
4	Bật cao tại chỗ (cm)	32	34	36	38
5	Ném bóng đặc (1kg) bằng 2 tay từ sau đầu (m)	6.5	7.0	7.0	7.5
6	Nằm ngửa ngồi dậy (số lần)	25	30	30	35
7	Chạy 300m (s)	65	62	60	58
8	Chạy 500m (phút)	2.04	1.56	1.55	1.48
9	Cơ tay treo người trên xà đơn (s)	12	18	16	22
10	Lực lưng (KG)	40	45	45	50
11	Gập người về trước (cm)	7	5	8	5
12	Tần số động tác (số bước chạy/s)	5.5	5.8	6.0	6.2

Vào giai đoạn II, kiểm tra các em đã được chọn sơ bộ xem có đáp ứng được đối với những đòi hỏi để huấn luyện đạt thành tích trong môn thể thao được chọn hay không. Trong giai đoạn này, cần sử dụng các phương pháp quan sát sự phạm, thử nghiệm kiểm tra, thi đấu và trò chơi kiểm tra, nghiên cứu y – sinh và tâm lý, huấn luyện viên cần đặc biệt lưu ý những phẩm chất của các em như tính tự chủ, tính kiên quyết, kiên định mục tiêu và khả năng huy động tiềm lực trong thi đấu, tính tích cực và nhẫn nại trong thi đấu, năng lực cố gắng tối đa khi về đích v.v...

Tuy nhiên, phải lưu ý đến tính cần cù chịu khó và ham thích tập luyện môn thể thao được chọn. Cần phải nghiên cứu một cách toàn diện từng vận động viên và không nên chỉ dừng lại ở từng năng lực riêng biệt của em đó. Cần đánh giá những năng lực ấy trong những điều kiện hoạt động khác nhau như thi đấu, tập luyện và cả trong phòng thí nghiệm. Cuối giai đoạn II, hội đồng tuyển chọn của trường hoặc Câu lạc bộ thể thao bắt đầu xem xét các đơn của phụ huynh, hồ sơ của vận động viên và giải quyết vấn đề thu nhận vào trường, lớp hay Câu lạc bộ TDTT. Những kết quả thi đấu kiểm tra, thử nghiệm, nhận xét của huấn luyện viên và kết luận của bác sỹ thể thao là những yếu tố quyết định để xét tuyển nhi đồng, thiếu niên

vào trường lớp hoặc Câu lạc bộ thể thao. Hệ thống tuyển chọn này không nên loại trừ các em không tham gia hai giai đoạn tuyển chọn nói trên, nhưng có thành tích thể thao tốt.

Nhiệm vụ của giai đoạn tuyển chọn thứ III (giai đoạn định hướng thể thao) là nghiên cứu một cách hệ thống, liên tục nhiều năm từng em của trường hoặc Câu lạc bộ nhằm khẳng định lần chót về chuyên sâu thể thao của từng em. Trong giai đoạn này, vẫn sử dụng phương pháp quan sát và thực nghiệm sự phạm, nghiên cứu y – sinh, tâm lý và xã hội học với mục đích tiếp tục xác định các mặt mạnh, yếu về trình độ tập luyện của các em. Cuối cùng, định hướng chuyên môn hẹp thể thao của các em được quyết định. Khi nghiên cứu số liệu về nhân trắc, cần so sánh thể hình của đối tượng tuyển với những VĐV xuất sắc của môn thể thao. Các bài tập kiểm tra như chạy 30m, lực lưng, lực tay vẫn còn nguyên giá trị để đánh giá tố chất chuyên môn nhanh, mạnh, v.v...

Tóm lại, giai đoạn tuyển chọn ban đầu thường bắt đầu từ tuổi học sinh cấp 1 (và sớm hơn nữa ở một số môn thể thao) và chuyển sang giai đoạn tiếp theo khi lựa chọn được môn thể thao chuyên sâu. Thời hạn bắt đầu chuyên môn hóa thể thao đúng lúc trước tiên phụ thuộc vào tính chất riêng biệt của các môn thể thao. Trong một số môn thể thao (thí dụ

Lý luận Giáo dục thể chất và Thể thao trường học

trượt băng nghệ thuật, một số môn bơi lội) nhiều khi chuyên môn hóa bắt đầu từ tuổi học sinh cấp I, trong các môn thể thao khác (chạy cự li trung bình, cử tạ, chèo thuyền) chuyên môn hóa bắt đầu muộn hơn nhiều. Trước khi bắt đầu chuyên môn hóa tập luyện thể thao với nghĩa đơn thuần của từ đó chỉ thể hiện một cách qui ước, vì ở giai đoạn này những đặc điểm chuyên môn của tập luyện thể thao khác biệt với những hình thức giáo dục thể chất trong trường phổ thông. Các bài tập được xây dựng chủ yếu dưới dạng chuẩn bị thể lực chung có tận dụng rộng rãi những phương tiện giáo dục và giáo dưỡng thể chất toàn diện vừa sức. Vận động viên trẻ tương lai được thử sức

mình trong nhiều môn thể thao khác nhau và dưới sự chỉ đạo của nhà sư phạm mà lựa chọn cho mình môn thể thao chuyên sâu phù hợp. Giai đoạn này thường kéo dài 1-2 năm.

3. KẾT LUẬN

Trên đây là 03 giai đoạn cơ bản quan trọng của quy trình tuyển chọn vận động viên trẻ giai đoạn ban đầu đã và đang được các quốc gia trên thế giới áp dụng triệt để nhằm tuyển chọn, đào tạo những vận động viên có thành tích cao trên các đấu trường thế giới và Olympic. Hy vọng rằng bài viết này sẽ cung cấp được thông tin có ích cho những độc giả quan tâm tới lĩnh vực tuyển chọn thể thao ở Việt Nam hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Dương Nghiệp Chí, Nguyễn Danh Thái (2002), *Công nghệ đào tạo VĐV trình độ cao*, NXB TDTT, Hà Nội.
2. Bùi Quang Hải (2015), *Tuyển chọn Vận động viên*, NXB TDTT, Hà Nội.
3. Harre. D (1996), *Học thuyết huấn luyện*, NXB TDTT, Hà Nội. (Dịch giả Trương Anh Tuấn).
4. Nô vi cốp A.Đ, Matvêép L.P (1980), *Lý luận và Phương pháp GDTC*, NXB TDTT, Hà Nội. (Dịch giả Đoàn Thao, Lê Văn Lãm).
5. Tudor O. Bompa, Ph.D.(1994) *Theory and Methodology of training*, Kendall/hunt publishing company, Toronto, Ontario Canada.

Ngày nhận bài: 20/01/2024; Ngày đánh giá: 7/02/2024; Ngày duyệt đăng: 05/03/2024.